

2. ผลการตรวจสอบความเป็นไปได้ของ
รูปแบบภาวะผู้นำจริยธรรมทางพุทธศาสนาของ
ผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐานตามความคิดเห็น

ของกลุ่มตัวอย่างผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐานพบว่า หลักทศพิธราชธรรม 10 โดยรวมและรายด้าน 8 ด้านมีความเป็นไปได้ในระดับมากที่สุด มี 2 ด้านคือ ด้านทานและตะบะมีความเป็นไปได้ในระดับมากที่สุด หลักพรหมวิหารธรรม 4 โดยรวมและรายด้านทุกด้านมีความเป็นไปได้ในระดับมากที่สุด หลักสังคหวัตถุธรรม 4 โดยรวมและรายด้าน 3 ด้านมีความเป็นไปได้ในระดับมากที่สุด และมี 1 ด้านคือ ด้านทานมีความเป็นไปได้ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ : การพัฒนารูปแบบ ภาวะผู้นำจริยธรรมทางพุทธศาสนา ผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน

Abstract

This research regarding a development of Buddhist ethical leadership model of Basic Education school administrators had the objectives of developing a Buddhist ethical leadership model of basic education school administrators and examining the feasibility of the Buddhist ethical leadership model of Basic Education school administrators. The researches were conducted in 3 stages as follows. **Stage 1** Building a Buddhist ethical leadership model of Basic Education school administrators by conducting document analysis and in-depth interviewing 10 key informants. **Stage 2** Developing the Buddhist ethical leadership model of Basic Education school administrators by having 5 experts examine its content validity and then calculating Index of Item-Objective Congruence (IOC), obtaining the values between .60 - 1.00. A focus group discussion of 10 experts was managed to examine the appropriateness of the Buddhist ethical leadership model of Basic Education school

administrators. The expert group, by consensus, opinioned the model appropriate to be used as a management model for school administration. **Stage 3** Examining the feasibility of the Buddhist ethical leadership model of Basic Education school administrators using a 5-level rating scale questionnaire with the alpha reliability of .89 The samples consisted of 166 school administrators in schools under the Office of the Basic Education Commission, Pathum Thani Province. Data were analyzed by mean and standard deviation.

The research results revealed as follows.

1. The Buddhist ethical leadership model of Basic Education school administrators that was developed consisted of 3 moral principles: Royal Virtues 10 having 10 aspects with 56 items, Sublime States of Mind 4 having 4 aspects with 21 items, and Base of Sympathy 4 having 4 aspects with 20 items.

2. The results of the examination of the feasibility of the Buddhist ethical leadership model of Basic Education of school administrators by the sample group of school administrators revealed as follows. The Royal Virtues 10 as a whole and 8 aspects were opinioned at the highest feasibility level and 2 aspects, i.e. the Charity and Tapa were opinioned at the high feasibility level. The Sublime States of Mind 4 as a whole and individual aspects were opinioned at the highest feasibility level. The Bases of Sympathy 4 as a whole and 3 aspects were opinioned at the highest

feasibility level and 1 aspect, the Charity, was opinioned at the high feasibility level.

บทนำ

ในบริบทของสถานศึกษา ซึ่งเป็นองค์การทำหน้าที่ให้บริการที่ผูกพันกับเรื่องของการสอนและการเรียนรู้เป็นหลัก การจัดการศึกษามีเป้าหมายอยู่ที่การพัฒนาคนไทยทุกคนให้เป็น “คนเก่ง คนดีและมีความสุข” โดยมีการพัฒนาที่เหมาะสมกับช่วงวัย พัฒนาคนตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ ตรงตามความต้องการ ทั้งในด้านสุขภาพร่างกายและจิตใจ สติปัญญา ความรู้และทักษะคุณธรรม และจิตสำนึกที่พึงประสงค์และอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นที่คาดหวังของสังคมที่จะพัฒนาสมรรถภาพที่อยู่ในระดับสูงและมีวิถีทางที่แตกต่างเพื่อสามารถขับเคลื่อนการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ระบบการประเมินผลผู้บริหารสถานศึกษาจึงยึดความคาดหวังสูงมากจากผู้บริหารสถานศึกษาทุกคน ผู้นำทางการศึกษาเป็นผู้ประกันความสำเร็จของนักเรียนทุกคน โดยเป็นผู้มีจริยธรรมและทำหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่น (Integrity) [1] การมีคุณธรรมจริยธรรมจึงเป็นคุณสมบัติขั้นพื้นฐานของผู้บริหารสถานศึกษา และถือเป็นหัวใจของการเป็นผู้นำ ผู้นำมีคุณธรรมจริยธรรมจะทำให้สมาชิกในองค์กรหรือคนในประเทศนั้นอยู่กันอย่างมีความสุข แต่ถ้าบุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้นำไม่มีคุณธรรมจริยธรรม จะทำให้ประเทศชาติหรือองค์กรเสื่อมทราม ภาวะผู้นำจริยธรรมของผู้บริหารจึงนับว่ามีความสำคัญต่อการบริหารจัดการในโรงเรียน ผู้นำสถานศึกษาจะต้องเป็นความหวังของการเป็นแบบอย่างที่ดีด้านจริยธรรมต่อครู นักเรียน และบุคคลอื่นในสังคม [2] โดยเฉพาะโรงเรียนที่มีคุณภาพจะต้องมีข้อกำหนดที่เป็นพันธสัญญาร่วมกันของทุกคน โดยพันธสัญญาดังกล่าวเป็นแกนของค่านิยม

Keywords: Model Development, Buddhist Ethical Leadership, Basic Education School Administrators

สำคัญของโรงเรียน และสามารถใช้เป็นเกณฑ์มาตรฐานอ้างอิงในการตัดสินใจ พฤติกรรมหรือการกระทำใดของสมาชิกผิดถูกเหมาะสมหรือไม่ ในเชิงจริยธรรม ผู้นำต้องมีบทบาทสำคัญยิ่งไม่เพียงแต่จัดทำข้อพันธสัญญาของโรงเรียน แต่ต้องให้การสนับสนุนอย่างแข็งขัน และให้มีผลนำไปใช้ปฏิบัติอย่างจริงจัง [3] ภาวะผู้นำจริยธรรมในโรงเรียนจำเป็นต้องเรียนรู้ศิลปะการนำจากบุคลากรและทีมงาน โดยเน้นการแก้ปัญหาและการตัดสินใจ และเพิ่มพลังอำนาจให้บุคลากร มีการสร้างผู้นำทุกระดับให้มีจริยธรรม และนำมาปรับปรุงโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพ เน้นวิธีการใช้คนเป็นศูนย์กลาง (People-Centred Approach) เน้นการจูงใจให้เกิดคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่ดี โดยใช้หลักการมีส่วนร่วมในการสร้างผู้ตามให้ตระหนักถึงความสำคัญของชุมชน [4]

ผู้วิจัยตระหนักถึงความสำคัญของการนำหลักธรรมทางพุทธศาสนามาใช้ในการบริหารจัดการและความสำคัญของผู้บริหารสถานศึกษาดังกล่าวข้างต้น และมีความประสงค์ดำเนินการวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบภาวะผู้นำจริยธรรมทางพุทธศาสนาของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลของการวิจัยทำให้ได้รูปแบบภาวะผู้นำจริยธรรมทางพุทธศาสนาของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานประกอบด้วย 3 หลักธรรม ได้แก่ หลักทศพิธราชธรรม 10 หลักพรหมวิหารธรรม 4 และหลักสังคหวัตถุธรรม 4 ซึ่งสามารถนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา ทำให้ได้สารสนเทศเกี่ยวกับกระบวนการและขั้นตอนในการพัฒนารูปแบบภาวะผู้นำจริยธรรมทางพุทธศาสนาของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งสามารถใช้เป็นแนวทางสำหรับการพัฒนากระบวนการและขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย และทำให้ทราบถึงผลของการ

พัฒนารูปแบบภาวะผู้นำจริยธรรมทางพุทธศาสนา
ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ได้พัฒนาขึ้น
ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานและผู้ที่มีส่วน
เกี่ยวข้องสามารถนำไปกำหนดนโยบายการ
พัฒนาเสริมสร้างให้ผู้บริหารสถานศึกษามี
คุณลักษณะภาวะผู้นำจริยธรรมทางพุทธศาสนา
ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนารูปแบบภาวะผู้นำจริยธรรม
ทางพุทธศาสนาของผู้บริหารสถานศึกษาขั้น
พื้นฐาน
2. เพื่อตรวจสอบความเป็นไปได้ของ
รูปแบบภาวะผู้นำจริยธรรมทางพุทธศาสนาของ
ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยดำเนินการวิจัย โดยแบ่งออกเป็น
3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 สร้างรูปแบบภาวะผู้นำ

จริยธรรมทางพุทธศาสนาของผู้บริหาร
สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดกรอบภาวะผู้นำ
จริยธรรมทางพุทธศาสนาของผู้บริหาร
สถานศึกษาขั้นพื้นฐานโดยการศึกษาเอกสาร และ
การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก สร้างรูปแบบ
ประกอบด้วย 3 หลักธรรม และองค์ประกอบดังนี้

1. หลักทศพิธราชธรรม 10

- 1) ทาน 2) ศีล 3) ปริจาคะ 4) อาชวะ
- 5) มัททวะ 6) ตปะ 7) อักโกธะ 8) อวิหิงสา 9)
- ขันติ 10) อวิโรหะ

2. หลักพรหมวิหารธรรม 4

- 1) เมตตา 2) กรุณา 3) มุทิตา 4) อุเบกขา 3.
- หลักสังคหวัตถุธรรม 4 1) ทาน 2) ปิยวาจา
- 3) อตถจริยา 4) สมานัตตตา

ขั้นตอนที่ 2 พัฒนารูปแบบภาวะผู้นำ

จริยธรรมทางพุทธศาสนาของผู้บริหาร
สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ขั้นที่ 1 ตรวจสอบรูปแบบ
โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน เพื่อหาค่าความเที่ยงตรง
เชิงเนื้อหา และค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ได้

ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง .60 - 1.00 ขั้นที่
2 ปรับแก้ไขรูปแบบ และจัดสนทนากลุ่ม
ผู้ทรงคุณวุฒิ 10 ท่าน เพื่อพิจารณาความ
เหมาะสมของรูปแบบ ขั้นที่ 3 สรุปผลและจัดทำ
รูปแบบภาวะผู้นำจริยธรรมทางพุทธศาสนาของ
ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อนำไป
ตรวจสอบความเป็นไปได้

ขั้นตอนที่ 3 ตรวจสอบความเป็นไป
ได้ของรูปแบบภาวะผู้นำจริยธรรมทางพุทธ
ศาสนาของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
ขั้นที่ 1 สร้างเครื่องมือสอบถามความเป็นไปได้
ของรูปแบบภาวะผู้นำจริยธรรมทางพุทธศาสนา
ของผู้บริหารแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5
ระดับ ตามแนวทางของ ลิเคิร์ท และทดลอง
เครื่องมือกับกลุ่มตัวอย่างผู้บริหารสถานศึกษา 30
คนเพื่อหาค่าความเชื่อมั่น ได้ค่าความเชื่อมั่นของ
แบบสอบถามเท่ากับ .89

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยสรุปตามวัตถุประสงค์ดังนี้

1. ผลการสร้างรูปแบบภาวะผู้นำ

จริยธรรมทางพุทธศาสนาของผู้บริหาร

รูปแบบภาวะผู้นำจริยธรรมทางพุทธศาสนาของ
ผู้บริหารประกอบ ด้วย 3 หลักธรรม ได้แก่ หลัก
ทศพิธราชธรรม 10 ประกอบด้วย 10 ด้าน คือ 1)
ทาน 2) ศีล 3) ปริจาคะ 4) อาชวะ 5) มัททวะ 6)
ตปะ 7) อักโกธะ 8) อวิหิงสา 9) ขันติ 10) อวิโร
หะ จำนวน 56 ข้อ หลักพรหมวิหารธรรม 4
ประกอบด้วย 4 ด้าน คือ 1) เมตตา 2) กรุณา 3)
มุทิตา 4) อุเบกขา จำนวน 21 ข้อ และ หลักสังคห
วัตถุธรรม 4 ประกอบด้วย 4 ด้าน คือ 1) ทาน 2)
ปิยวาจา 3) อตถจริยา 4) สมานัตตตา จำนวน 26
ข้อ

จากการจัดสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ
10 ท่าน เพื่อพิจารณาความเหมาะสมของรูปแบบ
ภาวะผู้นำจริยธรรมทางพุทธศาสนาของผู้บริหาร
ผู้วิจัยได้ทำการปรับปรุงสาระสำคัญตาม

ข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ และสร้างเครื่องมือหาความเป็นไปได้ของรูปแบบภาวะผู้นำจริยธรรมทางพุทธศาสนาของผู้บริหารกับกลุ่มตัวอย่างผู้บริหารสถานศึกษา

2. ผลการตรวจสอบความเป็นไปได้ของรูปแบบภาวะผู้นำจริยธรรมทางพุทธศาสนาของผู้บริหาร ผู้บริหารสถานศึกษามีความคิดเห็นว่า รูปแบบภาวะผู้นำจริยธรรมทางพุทธศาสนาของผู้บริหาร ซึ่งประกอบด้วย 3 หลักธรรม ได้แก่ หลักทศพิธราชธรรม 10 หลักพรหมวิหารธรรม 4 และหลักสังคหวัตถุธรรม 4 โดยรวมและรายหลักธรรม มีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด

เมื่อพิจารณาความเป็นไปได้ของหลักทศพิธราชธรรม 10 รายด้านพบว่า มีระดับความเป็นไปได้มากที่สุด 8 ด้าน เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อยได้แก่ ด้านอาชชวะ อวิหิงสา อวิโรธนะ มัททวะ ชันติ ศีล อักโกธะ และ ปริจจาคะ ด้านที่มีระดับความเป็นไปได้มากที่สุด 2 ด้านได้แก่ ด้านทาน และตปะ หลักพรหมวิหารธรรม 4 มีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้ง 4 ด้าน เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อยได้แก่ ด้านมุกตา เมตตา กรุณา และ อุเบกขา และหลักสังคหวัตถุธรรม 4 มีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด 3 ด้าน เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อยได้แก่ ด้านสมานัตตตา ปิยวาจา และ อตถจริยา และมีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก 1 ด้าน คือ ด้านทาน

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนาารูปแบบภาวะผู้นำจริยธรรมทางพุทธศาสนาของผู้บริหาร ผู้วิจัยอภิปรายผล ดังต่อไปนี้

1. รูปแบบภาวะผู้นำจริยธรรมทางพุทธศาสนาของผู้บริหารที่มีความเหมาะสมตามความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ ประกอบด้วย 3 หลักธรรม ได้แก่ หลักทศพิธราชธรรม 10 หลัก

พรหมวิหารธรรม 4 และหลักสังคหวัตถุธรรม 4 ด้านของหลักธรรมในผลของการวิจัยนี้ส่วนหนึ่งสอดคล้องกับผลวิจัย [5] ซึ่งได้ศึกษาการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำทางจริยธรรมตามแนวพุทธศาสนาของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า คุณลักษณะภาวะผู้นำทางจริยธรรมตามแนวพุทธศาสนาของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีความต้องการจำเป็นต้องได้รับการพัฒนา ได้แก่ คุณลักษณะภาวะผู้นำทางจริยธรรม เรื่องทาน (การให้อักโกธะ (ความไม่โกรธ) อวิโรธนะ (ความยุติธรรม) และอาชชวะ (ความเป็นผู้ตรง)

1.1 หลักทศพิธราชธรรม 10 เป็นหลักธรรมของภาวะผู้นำจริยธรรมทางพุทธศาสนาที่สำคัญ เพราะเป็นหลักธรรมสำหรับปกครองคนเป็นธรรมสำหรับผู้บริหาร เป็นพื้นฐานของการเป็นนักบริหารที่ดีที่พึงมี มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาประเทศไปสู่ความเจริญก้าวหน้าและยั่งยืน ทศพิธราชธรรม 10 เป็นหัวใจในการปกครองของผู้บริหารสถานศึกษา ถ้านำไปใช้ในการบริหารสถานศึกษาและประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรม ย่อมได้รับการยกย่องเทิดทูนว่าเป็นผู้ปกครองโดยธรรม และจะเป็นที่เคารพ เลื่อมใสศรัทธาแก่บุคลากรในสถานศึกษาและประชาชนโดยทั่วไป และส่งผลให้โรงเรียนและสังคมนั้นสงบสุข [6] อีกทั้ง ตปะ ช่วยให้ผู้บริหารสถานศึกษาเผากิเลส ไม่ให้กิเลสมาบ่อนทำลายตนเอง ทำให้ไม่หลงระเห็จไปกับคำสรรเสริญเยินยอ และความสำเร็จสำเร็จสำราญที่มาพร้อมกับอำนาจวาสนาจนลืมนิสัยปฏิบัติหน้าที่ให้บริบูรณ์ สามารถควบคุมจิตใจให้พอกับความเรียบง่าย ไม่ลื้มตัว และไม่ใช้จ่ายฟุ่มเฟือย [7] รวมถึง ชันติ ทำให้สามารถอดทนต่องานที่ตรากตรำ ต่อความเหนื่อยยาก ถึงจะลำบากกายเหนื่อยหน่ายเพียงไร ก็ไม่ท้อถอย ถึงจะถูกยั่วถูกหยันด้วยคำเสียดสีดากถาญอย่างใด ก็ไม่หมดกำลังใจ ไม่ยอมสละทิ้งกรณีที่บำเพ็ญโดยชอบธรรม [8]

1.2 หลักพรหมวิหารธรรม 4 เป็น
ธรรมะประจำใจของผู้ประเสริฐหรือผู้มีจิตใจ
ยิ่งใหญ่กว้างขวางดุจพระพรหม มี 4 ด้านคือ
เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ผู้นำที่ดีสามารถ
นำไปใช้เป็นตัวอย่างที่ดีได้ เป็นหลักธรรมประจำ
ใจที่จะช่วยให้เราดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างประเสริฐ
และบริสุทธิ์ ช่วยพัฒนาจิตใจให้งาม บริสุทธิ์
ประเสริฐล้ำเลิศ หรือปฏิบัติ [9] โดยเฉพาะ
เมตตา เป็นความรักความหวังดีที่ปรารถนาให้
ผู้อื่นมีความสุข นักบริหารต้องมีความรักและ
ความหวังดีแก่เพื่อนร่วมงาน ความรักจะเกิดได้
ถ้านักบริหารรู้จักมองแง่ดีหรือส่วนที่ดีของเพื่อน
ร่วมงาน ถ้าพบส่วนเสียในตัวเขา นักบริหารต้อง
รู้จักมองข้ามและให้อภัย เมื่อพบส่วนดีก็จดจำไว้
เพื่อจะได้ใช้คนให้เหมาะสมกับลักษณะที่ดีของเขา
ทำให้ผู้บริหารเห็นอกเห็นใจลูกน้องหรือ
ผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างเสมอหน้า [10] สำหรับ
มุทิตา เป็นคุณลักษณะของผู้ที่มีความยินดี เมื่อ
ผู้อื่นเป็นสุขไม่อิจฉาริษยาผู้อื่น มีความพลอย
ยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี เห็นเขาประสบความสำเร็จ
เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้นไป ก็พลอยยินดีบันเทิงใจ
พร้อมที่จะส่งเสริมสนับสนุนไม่กีดกัน [9]

1.3 หลักสังคหวัตถุธรรม 4 เป็น
หลักธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจของ
บุคลากร ผูกไมตรี เอื้อเฟื้อ เกื้อกูล หรือเป็น
หลักการสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน อำนวย
ประโยชน์ที่มองเห็นได้เป็นรูปธรรม ช่วยให้
บุคคลดำรงตนอยู่ได้ในสังคมด้วยความสุข [7]
ผลการวิจัยส่วนนี้สอดคล้องกับผลวิจัยของ ยุกัล
และคนอื่นๆ (Yukl, et al) [11]ซึ่งได้ทำการศึกษา
เรื่อง การวัดความก้าวหน้าของภาวะผู้นำ
จริยธรรม มีการตรวจสอบวิธีการเป็นผู้นำ
จริยธรรมที่เกี่ยวข้องกับการแลกเปลี่ยนผู้นำของ
สมาชิกและประสิทธิภาพการทำงาน พบว่า ภาวะ
ผู้นำจริยธรรมจะเน้นความสำคัญของงานอย่าง
มาก โดยมุ่งทำงานและสร้างความสัมพันธ์

ระหว่างผู้นำกับบุคลากร เพื่อให้งานเกิด
ประสิทธิผลในการบริหารจัดการ

โดยเฉพาะปิยวาจา เป็นการ
พูดจาด้วยถ้อยคำที่ไพเราะอ่อนหวาน พูดด้วย
ความจริงใจ ไม่พูดหยาบคายก้าวร้าว พูดในสิ่งที่
เป็นประโยชน์เหมาะสมกับกาลเทศะ ปิยวาจาช่วย
ทำให้ สมานสามัคคี ให้เกิดไมตรีและความรักใคร่
นับถือ ตลอดถึงคำแสดงประโยชน์ ประกอบ ด้วย
เหตุผลเป็นหลักฐานจูงใจให้นิยมยอมตาม [9]

อีกทั้งอัตถจริยา ช่วยสร้าง
ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน จัด
โครงการและกิจกรรมในการพัฒนาสังคมทั้งด้าน
วิชาการ วิชาชีพ ส่งเสริมประเพณีวัฒนธรรมไทย
ในสังคม รวมถึงการส่งเสริมการปกครองตาม
ระบอบประชาธิปไตย การแก้ปัญหาและพัฒนา
สังคม การทำตนให้เป็นประโยชน์ โดยฝึกฝน
อบรมตนให้เจริญก้าวหน้าอย่างต่อเนื่องด้วย
ความรู้ ความสามารถ รวมถึงการส่งเสริมการ
ปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมี
พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข [12]

จากผลการศึกษาความเหมาะสมของ
รูปแบบ ผู้ทรงคุณวุฒิมีความคิดเห็นว่ารูปแบบ
ภาวะผู้นำจริยธรรมทางพุทธศาสนาของผู้บริหาร
สถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เหมาะสมประกอบด้วย 3
ด้านหลัก ได้แก่ หลักทศพิธราชธรรม 10 หลัก
พรหมวิหารธรรม 4 และ หลักสังคหวัตถุธรรม
แต่ละหลักธรรมประกอบด้วยสาระสำคัญซึ่งเป็น
แนวทางปฏิบัติหรือละเว้นไม่พึงปฏิบัติตาม
หลักธรรมนั้นๆ และผู้บริหารสถานศึกษามีความ
คิดเห็นสอดคล้องกับผู้ทรงคุณวุฒิ โดยเห็นว่า
สาระสำคัญของแต่ละด้านของ 3 หลักธรรมของ
รูปแบบภาวะผู้นำจริยธรรมทางพุทธศาสนาของ
ผู้บริหารโดยภาพรวมมีความเป็นไปได้ระดับมาก
ที่สุด และเกือบทุกด้านมีความเป็นไปได้ระดับ
มากที่สุด โดยยกเว้นด้านทานและ ตบะมีความ
เป็นไปได้ในระดับมาก

รูปแบบภาวะผู้นำจริยธรรมทางพุทธศาสนาของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้จึงนับว่ามีความเหมาะสม ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถนำไปเป็นแนวทางในการบริหารสถานศึกษาได้ ดังนั้น ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องควรพิจารณาสาระสำคัญต่างๆ เพื่อกำหนดกลยุทธ์ นโยบาย และแนวทางในการพัฒนาเสริมสร้างคุณลักษณะภาวะผู้นำทางจริยธรรมทางพุทธศาสนาของผู้บริหารสถานศึกษา และดำเนินกิจกรรมต่างๆ ในระดับที่เหมาะสม พอเพียง โดยคำนึงถึงเงื่อนไข ความรู้ คือ ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบ การวางแผนและความระมัดระวังในการปฏิบัติ และเงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้าง คือ มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริตและมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต เศรษฐกิจพอเพียง [8]

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานควรพิจารณารูปแบบภาวะผู้นำจริยธรรมทางพุทธศาสนาของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ไปประยุกต์ใช้กับตนเอง เพื่อให้มีอิทธิพลจงใจผู้ใต้บังคับบัญชา อาจทำการประเมินตนเองทางการบริหารตามหลักธรรมโดยมีการวางแผน-ปฏิบัติ-ตรวจสอบ-ปรับปรุง อย่างต่อเนื่อง

2. จากผลวิจัยแสดงให้เห็นถึงรูปแบบภาวะผู้นำจริยธรรมทางพุทธศาสนาของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความเป็นไปได้ในระดับมากที่สุดทั้งโดยรวมและรายหลักธรรม กล่าวคือหลักทศพิธราชธรรม 10 หลักพรหมวิหารธรรม 4 และ หลักสังคหวัตถุธรรม 4 ดังนั้น หน่วยงานและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในจังหวัดปทุมธานี อาจส่งเสริมให้ผู้บริหารสถานศึกษา มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เทคนิควิธีการบริหารงานตามหลักการ สาระสำคัญของด้านต่างๆ ตามความเหมาะสม รวมทั้งให้แนวทางการบริหารงานตามหลักการ สาระสำคัญของด้านทานและตบะซึ่งมีความเป็นไปได้ในระดับมากด้วย

3. จากผลวิจัยพบว่าด้านอุเบกขาในหลักพรหมวิหารธรรม 4 มีค่าเฉลี่ยความเป็นไปได้ น้อยกว่าด้านอื่นๆ หน่วยงาน ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องสมควรส่งเสริมและพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา ทั้งการอบรมสัมมนาเพื่อให้เกิดการพัฒนาเทคนิควิธีการบริหารงานตามหลักธรรมในด้านอุเบกขามากยิ่งขึ้น

4. ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานควรส่งเสริมบุคลากรในสถานศึกษาของตนให้มีความรู้ความเข้าใจ และนำสาระสำคัญของรูปแบบภาวะผู้นำจริยธรรมทางพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ให้มากยิ่งขึ้นด้วย

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาสภาพภาวะผู้นำจริยธรรมทางพุทธศาสนาของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในเชิงพฤติกรรมและสัมพันธเชิงลึกกับผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อให้ได้สารสนเทศมาปรับปรุงพัฒนาภาวะผู้นำให้เกิดประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2. ควรศึกษารูปแบบภาวะผู้นำจริยธรรมทางพุทธศาสนาในสถานศึกษาสังกัดอื่นๆ เช่น ในสังกัดเทศบาล เอกชน หรือโรงเรียนนานาชาติ

3. ควรศึกษารูปแบบภาวะผู้นำแบบอื่นที่เกี่ยวข้อง เช่น ภาวะผู้นำแห่งการเรียนรู้ ภาวะผู้นำจิตวิญญาณ ภาวะผู้นำเชิงบูรณาการ เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- [1] New Leaders for New Schools.
(2010). *Evaluating Principals : Balancing Accountability with Professional Growth*. New York : Sage.
- [2] สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์. (2554). *ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม. (Ethical Leadership)* สืบค้นเมื่อ 12 กุมภาพันธ์ 2556 จาก [.suthep.crru.ac.th/](http://suthep.crru.ac.th/).
- [3] Sergiovanni, T.J. (1992). *Moral Leadership*. San Francisco : Jossey – Bass.
- [4] Msila, Vuyisile. (2012). *Fostering An Effective School Through Moral Leadership : A South African Case Study*. Available : <http://www.ijssse.com/sites/default/files>

/issues/2012/volume%202%20issue%201%20Jan%202012/paper%2013/Abstract%2013.pdf

- [5] อุทัย โล้วม้นคง. (2552). *การนำเสนอแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำทางจริยธรรมตามแนวพุทธศาสนาของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต. สาขาการบริหารการศึกษา. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.*
- [6] พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2551). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.*
- [7] พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมมจิตโต). (2549). *พุทธวิธีบริหาร. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.*
- [8] สุเมธ ตันติเวชกุล. (2549). *หลักธรรม หลักทำ ตามรอยพระยุคลบาท. พิมพ์ครั้งที่ 15. กรุงเทพฯ : ศูนย์หนังสือแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.*
- [9] พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2543). *พุทธธรรม. กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.*
- [10] สมชาย เทพแสง และอรจิรา เทพแสง. (2549). *ผู้นำยุคใหม่ หัวใจของการปฏิรูป. พิมพ์ครั้งที่ 2. นนทบุรี : อัลฟ่ามิเลินเนียม.*
- [11] Yukl, G. et al. (2011). *An Improved Measure of Ethical Leadership*. Retrieved 12 May 2013 from [http://jlo.sagepub.com/content/early/2011/12/07/1548051811429352.abstract?](http://jlo.sagepub.com/content/early/2011/12/07/1548051811429352.abstract?rss=1)

rss=1. Journal of Leadership &

Organizational Studies SAGE Journals

Baker College.

[12] ว. วชิรเมธี. (2552). *สังคหวัตถุ 4 คืออะไร*.

สืบค้นเมื่อ 12 กุมภาพันธ์ 2556, จาก

sti-thai. blogspot. com/